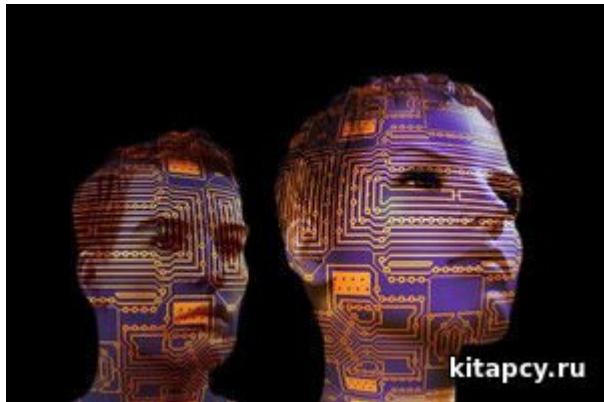

2024: Emeli aň we dipfeýk

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

2024: Emeli aň we dipfeýk 2024: EMELI AŇ WE DIPFEÝK

Emeli aň eýýamy uçuryma dyrmaşyp, yza gaýtmagyň döwrümi?

Emeli any döretmek pikiriniň awtorlaryndan Jeffri Hinton may aýynyň başlarynda emeli aň howpuna ünsi çekmek üçin «Google»-den meýletin işden çykýandygyny mälim etdi.

Hintonyn beýikligi we belki-de «betbagtlygy» emeli aň nerw torlaryny kämilleşdirmek boýunça işiniň zamanabap tehnologiyá dünýäsinde öwrülişik döretmegindedir.

Onuň işleri adam beýnisine meñzeýän we geljekde programmacylaryndan garaşsyz enjamlaryň kämilleşdirilmegi üçjn möhüm ädim hasaplanýar.

Hinton işden gidende beren beýanatynda bölekleýin emeli aň ulgamynda işländigi üçin ökünýändigini aýtmak bilen, emeli aňyň gözegçilikden çykma howplary boýunça duýduryşlary berdi. Ýogsa-da, Alfred Nobeliň psihologik we ahlak krizisiniň ikilenç gaýtalanyşyny başdan geçirýärismikä?

Jogap näme bolanda-da, Hinton ýakynda adam beýnisiniň maglumat derejesini aşyp biljekdigini nygtap, emeli aňyň problemalary boýunça duýdurdy.

Jeffri Hinton

Emeli aña garşy artýan howatyrlanmalar özbaşdak öwrenme we maglumat paýlaşma ukybyna eýe söhbet robotlarynyň giňden ýaýramagynyň netijesi hökmünde soňky birküç aýda orta çykdy. Bu ýagdaý bir wersiýa täze maglumat edinilende awtomatik ýagdaýda ähli topara ýaýraýandygyny aňladýar.

Nerw torlarynyň problemasy hyýaldaky güýji hakykata öwrüp bilmegidir. Mysal üçin, 2017-nji ýylda dünýä «Lyrebird» atly «gepleme sintezi» şereketiniň eden zadyna haýran galdy.

Şereket Barak Obama, Hillari Klinton, Donald Tramp dagynyň arasyndaky haýran galdyryjy derejede çyna berimsiz galp geleşigiň ýazgysyny ýaýratdy.

Başga bir şereket internet ulanyjysynyň haýsydyr bir ses bukjasyndaky çykyşyny birnäçe üýtgeşme we ýükleme arkaly nädip aňsat görnüşde ýasap bolýandygyny görkezýän «Photoshop Audio» atly ses ýasama serişdesi bilen tanyşdyrdy.

Munuň özi nerw torlarynhň indi okaýan, görýän-eşidýän zatlarymyzy sintezläp bilyändigini aňladýar.

ABŞ-nyň meşhur «Associated Press» (AP)habarlar agentliginiň birnäçe gün öň emeli aňyň 2024-nji ýıldaky ABŞ-nyň president saýlawlaryna gönükdirilen howp-hatarlary barada duýduryşlary berendigini habar bermegi şonuň üçinmidi?

Gysgaça aýdanda, kompýuter hünärmenlwri we tehnologiya gyzykýan syýasatşynaslar şular ýaly zamanabap tehnologiki enjamlaryň real durmuşymyzda nämeleri edip biljekdigine ünsi çekýär.

Şol sanda, bu enjamlar saýlawçylary aldamaga we şeydibem saýlaw döwrüniň ugruny üýtgetmäge güýji ýetjek derejede hakykatlary düýbünden ýoýup biler.

Has açık aýtmaly bolsa, şeýle täze mehanizmler güýcli

algoritmleri manipulirläp, bulary zamanabap sosial torlara iltemek bilen bir hatarda, taýýar ýazuw materiallaryny toparlara bölüp we seljerip, aňsat bolmadyk görnüşde çap edip bilyär.

Suratlar ýa-da wideolar, sesler ýa-da yüzler giň möçberde we iň soňky derejede çakgan görnüşde ýaýrap, ýörite gatlaklara ýetip bilyär. Bulam aldawçylygy we etika gabat gelmeýän çäreleriň pygylaryny berkidip biler.

Häzirki wagtda emeli aň belli-başly kişilerden hakyky ýaly görünýän, ýöne ýoýlan elektron hatlar öndürip bilyär.

Şuňa meňzeş henize çenli görülmedik mehanizmler ýer ýüzüne ýokary hilli tekstleri we habarnamalary çaltlyk bilen hödürläp bilyär. Bulam talaşgärleriň agzyna öýkünip saýlawçylary ýalňyşdymagy we saýlawçylaryň köp derejede agzyny alartmagy aňladýar.

AP-nyň habaryny diňlänler meseläniň golaþlap gelýän ABŞ-nyň prezident saýlawlaryny öňünden habar berýän, gelip çykyşy boýunça tolgundyryjy we gorkuzyjy tamalaryň ýoldaşluk edýän «özünü hakykylaşdyran öñdengörmelerdigine» ynanýar.

Şeýle tamalar ýa-da çaklamalardan birem käbir amerikanlaryň ir bilen oýananlarynda saýlaw kampaniyasy boýunça işleyänlerden gelen we olary saýlamak müddeti üçin ýalňyş wagta gönükdirilen sesli sms-ler aljagydyr. Käbirleri-de goýberen ýalňyşlygyna ýa-da has öň eden etmişine puşman etmeli talaşgäriň ses ýazgylaryny alyp biler. Munuň özi gatlaklaryň agzyny alardýan we daş-töweregindäkileri sarsgyna salýan aggressiw nutugyny ýaýradýan belli talaşgäri wideoýazgylaryny tomaşa etme ähtimallygy bilen bir hatarda talaşgäriň tarapdarlarynyň gözünde at-abraýyny hapalamak üçin bes bolýar.

ABŞ-nyň döwlet howpsuzlygyndan jogapkär ýolbaşçylaryny ýurduň içinde we daşynda gorkuzmaga başlan kyn sorag şu: «Emeli aň arkaly golaýlaşyp gelýän prezident saýlawlary ABŞ-nyň duşmanlary tarapyndan manipulirlenip bilnermi?»

Bu sorag 2016-njy ýylyň prezident saýlawlary döwründe bolanlaryň ýaň ýaly bolup görünýär. Bir ýanda Trampyň peýdasyna işlenen bolsa, beýleki bir ýanda Hillari Klintony jezalandyran orslara garşı aýyplamalar köp sanly ABŞ-lynyn

ýadyndan häzirem çykanok.

Mundanam has beteri, ABŞ-daky liberal gatlaklar ýurtdaky ähli demokratik müddetiň amerikanlaryň hökümət sistemalaryna we saýlaw müddetlerine bolan ynamyny gowşaymagy maksat edinen emeli aň hüjümlerine uçrama ähtimallygyndan howatyrlanýar. Emeli aň meselelerini ýakyndan yzarlaýan amerikanlar aýratubam jemgyýetçilik çaknyşygy we Tramp bilen Baýdeniň, ýagny respublikanlar bilen demokratlaryň arasyndaky ýakynlaşyp gelýän häzirki polýuslaşmancyň çäginde saýlaw döwründe garaşylýan agressiw tolkunlary gorjamagyň töwereginde aýlanyp duran iň uly gorkyny alada edýär.

Ýogsa-da, ABŞ iñňän ýykgyňçylykly bolup biljek syýasy müddet boýunça emeli aňyň mobilizirlenmegi bilen garşyma-garşy bolup galdymy? Bu sorag yşaraty uzak wagtdan soň Demokratik partiýanyň Nýu-Ýorkdaky wekili Iwett Klark tarapyndan orta atyldy.

Iwett Klark

Klark bir ýandan tehnologiá bilen aýakdaş gitmekde kyn deňleme krizisiniň üstünde durup geçip, beýleki bir ýandan aýratynam adamlary manipulirlemek we aldamak üçin häzirki ähtimallyklaryň çäginde goranmak maksady bilen käbir barýerleriň gurulmalydygyny aýtdy.

Her niçikde bolsa, emeli aňyň oňyn ýa-da oňaýsyz ähli netijeleri we yzlary bilen halkara syýasy arenada täze aktýora öwrülendigini we syýasatçylaryň şu boýunça ikä bölünendigini aýdyp bileris. Has köp ünsi çekmek isleýänler liberal we progressiw endişeleri sebäpli, meselem söhnet roboty «ChatGPT» tarapyndan hödürlesen mömkincilikler boýunça duýduryş beren günbatarly sagy aktiwistleriň arasyndaky jedele seredip bilerler.

Emeli aň eyýamy uçuryma dyrmaşyp, yza gaýtmagyň döwrümi? 2018-nji ýylyň iýun aýynda «Chatham House» (Korolliygyň Halkara gatnaşyklar instituty) tarapyndan görnükli baş hünärmeniň bilelikde ýazan «Emeli aň we halkara gatnaşyklary: Öňümüzäki baş-basdaklyk» atly möhüm maglumatnamasyny taýýarlady.

Maglumatnamanyň okalmagy we jedelleşilmegi has soňky detallaýyn jedelli talap edýär, subut edilen hakykat bolsa dünýäniň emeli aňa we onuň getiren üýtgeşmelerine hem-de gorkusyna duçar bolanlygydyr.

Emile AMIN,
derñeýji žurnalist.

Penşenbe, 25.05.2023 ý. Publisistika